

KOKOLY ZSOLT

A személyiségi jogok szabályozása a hatályos román Polgári törvénykönyvben

Personality rights in the new Romanian Civil Code

Abstract: The new Romanian Civil Code (adopted in 2009, in effect since 2011) comprises a section dedicated to personality rights, as a novelty element compared to the previous Code. Their incorporation into the form of juridical norm follows both naturally from the historic evolution of some fundamental rights, both from the intention of the Romanian lawmaker to offer a comprehensive legal framework in the field of civil law.

Keywords: civil law, Romania, personality rights, human rights, new Romanian Civil Code

Összefoglaló: A 2009-ben elfogadott és 2011-től hatályos új román Polgári törvénykönyv esetében újdonságot jelent, hogy részletező módon megjelenik a személyiségi jogok szabályozása. A normaszöveggé való szerkesztést az egyes alapjogok történelmi fejlődése indokolta, másrészt pedig a jogalkotó azon szándéka, hogy egységes rendszerbe való integrálás révén biztosítsa ezen jogok polgári jogi védelmét.

Kulcsszavak: polgári jog, Románia, személyiségi jogok, román Polgári törvénykönyv

1. Bevezetés

A személyiségvédelem romániai jogszabályi háttere alkotmányjogi, polgári jogi, szerzői jogi, médiajogi és büntetőjogi normatívákból épül fel – az új román Polgári törvénykönyv (Rptk.) egyik újdonságelemét az képezi, hogy részletező módon tartalmazza a személyiségi jogok szabályozását. A személyiségi jogokra vonatkozó rendelkezések normaszövegbe foglalása által a már korábban is fennálló alkotmányjogi védelem mellett polgári jogi szinten is biztosítottá vált a legmagasabb szintű jogvédelem.

Noha a román jogalkotó számára lehetőségképpen felmerült az az opció is, hogy a magánjogi folytonosság fenntartása érdekében a korábbi, 1864-ben elfogadott és számos alkalommal aktualizált román Polgári törvénykönyvet módosító tervezettel hozza napirendre, végül teljesen új tervezet kidolgozásáról, illetve új normaszöveg elfogadásáról született döntés. Az Rptk. elfogadása 2009-ben, hatálybalépése pedig 2011-ben történt. A hatálybalépése óta eltelt tíz év relatív rövid időszaknak tekinthető, azonban bizonyos

következtetéseket mégis meg lehet már fogalmazni arra vonatkozóan, hogy milyen mértékben sikerült a normaszövegbe való integrálásnak hozzájárulnia a személyiségi jogok értelmezése és érvényesítése kapcsán korábban fennállt esetleges vitás kérdések tisztázásához – ennek érdekében pedig az elmúlt évtizedben kialakult joggyakorlatot is figyelembe lehet már venni. Mivel a személyiségi jogok teljes spektrumának elméleti irodalmát és vonatkozó joggyakorlatát terjedelmi korlátok miatt nem tudjuk jelen tanulmányban lefedni, kiemelten az anyajog két részjogosítványának esetét vizsgáljuk meg bővebben, és pedig a véleménynyilvánítás szabadságának, illetve a (saját) képmáshoz való jog problematikáját.

2. Módszertani megjegyzések

Mielőtt a tanulmányban jelzett kérdéskör tárgyalására rátérnénk, szükségesnek tartjuk egy rövid, a társadalmi-jogtörténeti kontextus jobb átláthatóságához is szükséges módszertani kitérő beiktatását: a vonatkozó kérdéskörben egységes romániai polgári szabályozásról ugyanis csak 1945 után beszélhetünk.¹

A román szakirodalom a személyiségi jogok fejlődése kapcsán a korszakolást több nagyobb pillérre helyezi: az első, 1865-től 1945-ig terjedő szakaszt két rövidebb követi: 1945–1952 között a korábbi jogértelmezési gyakorlat mellett párhuzamosan terjednek a szocialista jogrend új tézisei,² melyek meghatározóvá válnak 1952–1965 között. Az 1965 utáni időszak fejlődési görbéjén természetes cezúrát jelent az 1989-es rendszerváltás, kiemelten a 2011-től hatályba lépő Polgári törvénykönyv utáni jogrend.³

Noha a szöveg koherenciája érdekében a „személyiségi jogok” [drepturile personalității] kifejezést használjuk a tanulmányban, fontos megjegyeznünk, hogy az 1989 előtti romániai jogi szakirodalomban csak szórványosan jelenik meg ez a megnevezés, a fogalmat „nem vagyoni jogok” [drepturi nepatrimoniale], esetenként „személyi jogok” [drepturi personale] cím alatt tárgyalják.

Mivel jelen tanulmány nagymértékben támaszkodik a román Polgári törvénykönyv eredeti, román nyelvű szövegére, illetve a szintén román nyelvű szakirodalomra, igyekeztünk a magyar szöveggel párhuzamosan a legfontosabb terminusokat román nyelven is megadni.

¹ Az Alexandru Ioan Cuza fejedelem alatt 1864-ben elfogadott és 1865-től hatályos román Polgári törvénykönyv hatályát Románia 1943-ban terjesztette ki Dél-Erdélyre, 1945-ben pedig Észak-Erdélyre. Vö. VERESS Emőd: *Erdély magánjogi integrálása (1918–1945) = Erdélyjogtörténete. 2., bővített és javított kiadás, szerk. VERESS Emőd, Forum Iuris, Kolozsvár, HVG-ORAC Budapest, 2020, 457–460.*

² A szakirodalomban ebben az időben lezajló vitára példaképpen ld: Nicolae D. GHIMPA: *Responsabilitatea civilă delictuală și contractuală. Studiu de doctrină și jurisprudență*. București 1946, 191–199. ill. ***: *Observațiuni pe marginea practicii judiciare. Reparațiunea daunelor morale*, Justiția nouă 1952/2, 181–183.

³ A nem vagyoni jogok 1989 előtti romániai fejlődésének egyik első összefoglalóját lásd Ioan ALBU, Victor URSA: *Răspunderea civilă pentru daune morale*, Dacia, Cluj-Napoca, 1979. 165–225.

3. A személyiségi jogok szabályozásának fejlődése a román polgári jogban

Az 1864. évi régi román Polgári törvénykönyv alapja a Code Napoléon (illetve kisebb részben az azt követő francia polgári törvénykönyvtervezetek), ezért a kodifikálás alapvetően a francia jog vonatkozó tételeit hasznosítja. A régi román Polgári törvénykönyv a személyhez fűződő nem vagyoni jogok közül rendelkezett a becsületsértés, hamis vád, sajtóvétség, valamint az élet és testi épség elleni cselekedetek szankcionálásáról.⁴

A korabeli magyar jogelmélettel összevetve azt figyelhetjük meg, hogy a német jog közvetítése révén nagyon rövid átfutási idő alatt kristályosodott ki a személyiségi jogok intézménye, hasonlóan intenzív folyamat a régi román Polgári törvénykönyv által szabályozott területeken nem történt, noha a periodikusan felmerülő módosítási, törvényalkotási és kodifikációs tervezetek (1940, 1971 és 2004) keretén belül a kérdéskör a jogalkotó kiemelt figyelmét élvezte.

A kommunista diktatúra idején a Polgári törvénykönyv I. könyvét (*A személyekről*) teljes egészében hatályon kívül helyezték, és több különböző normaszöveggel helyettesítették. A döntést a totalitárius rezsim azzal indokolta, hogy a természetes és jogi személyekre vonatkozó jogszabályi háttérrel a kor társadalmi-politikai realitásai alapján kell újragondolni, ennek érdekében pedig meghozta az 1954. évi 31. sz. rendeletet,⁵ amely a vonatkozó időben ezt a területet szabályozta.

Konceptuálisan a személyiségi jogok fejlődése az 1989 előtti korszakban a polgári jogi felelősség, kártérítési jog és erkölcsi kár metszéspontjából történik a nevesített személyiségi jog felé.

4. A személyiségi jogok jelenlegi jogszabályi háttere Romániában

Romániában a személyiségi jogok oltalma heterogén jogforrási rendszerre támaszkodik, melyben az Alkotmány, a Polgári törvénykönyv, valamint a Büntető törvénykönyv mellett szaktörvények (szerzői jogi törvény, médiatörvény⁶), szabálykönyvek⁷ is fontos szerephez jutnak, illetve nem elhanyagolandó az önszabályozás és társszabályozás eredményeképpen létrejött különböző anyagok korpusza sem.

Egyes, kifejezetten személyhez kapcsolódó jogok esetében jól megfigyelhető, hogy az alkotmányos, a polgári és a büntető joganyag szabályozza a jogok deklarálását,

⁴ Uo., 171–177.

⁵ *Decretul nr. 31 din 1954 privitor la persoanele fizice și persoanele juridice*. Publicat în Buletinul Oficial nr. 8 din 30. ianuarie 1954.

⁶ A 2002. évi 504. sz. audiovizuális törvény – médiatörvény (Legea audiovizualului).

⁷ Az Országos Audiovizuális Tanács 220/2011. sz. döntése az audiovizuális médiatartal-mak szabályozásáról (Decizie nr. 220 din 24 februarie 2011 privind Codul de reglementare a conținutului audiovizual), az Országos Audiovizuális Tanács Audiovizuális Médiatartalomra irányadó szabálykönyve.

tartalmazza megsértésük tilalmát, meghatározva egyben e szabadságok és jogok részletebb tartalmát, végül pedig megjelennek a tilalmak feloldását jelentő rendelkezések.

A jogforrások sokféleségének egyik következménye, hogy esetenként a különféle normatív szövegek az azonos értelemben használt fogalmak megnevezésére és definíciójára nem egységes terminológiát használnak – így például az alkotmányban rögzített alapszabadságok, illetve a polgári törvénykönyv személyiségi jogai is némileg eltérő megfogalmazásban nyerték el végleges formájukat. Ez a tény természetesen nem feltételez eltérő jogalkotói intenciókat, azonban az alkalmazási terület pontos körülhatárolásakor, az értelmezési kísérletekben, joggyakorlatban kiemelt figyelmet követel.

A polgári, az egyén autonómiájának biztosítását szolgáló személyiségi jogok elválaszthatatlanok és szoros összefüggésben vannak az alkotmányos szabadságjogokkal, amelyeket Romániában az Alkotmány nevesített formában sorol fel.⁸

Mivel a román Polgári törvénykönyv személyiségi jogokat tárgyaló része az alkotmányban szereplő alapjogok egy részének polgári jogi kibontásának tekinthető, itt térnénk ki röviden arra, hogy az Alkotmány milyen intézményeket nevesít: az élethez és a testi-lelki épséghez való jog, az intim, a családi és a magánélet védelme, az állandó lakhely sérthetetlensége, a levelezés titkossága, a lelkiismereti szabadság, a véleménynyilvánítás szabadsága, az információhoz való jog, az egészség oltalmazásához való jog, illetve az egészséges környezethez való jog.

Az 1864-ben elfogadott és 1865-től hatályba lépő régi román Polgári törvénykönyvhöz viszonyítva a 2009-ben elfogadott és 2011-től hatályos Polgári törvénykönyvben – Rptk.⁹ (a személyekről szóló könyv tekintetében) újdonságot jelent, hogy részletező módon megjelenik a személyiségi jogok szabályozása.¹⁰ Az alanyi jogok egyik rendkívül jelentős, de csak az utóbbi évtizedekben vagy közel fél évszázadban nagymértékben felértékelődött részét képezik a nemvagyoni jellegű, személyes alanyi jogok.

Az új, modern jogalkotói technikákat is felhasználó, innovációra és kompilációra egyaránt építő, 2009-ben elfogadott román Polgári törvénykönyv, Románia első polgári törvénykönyvéhez hasonlóan, szintén elsősorban a francia jog intézményeit és terminológiáját hasznosítja, elsősorban a kanadai Québec tartomány Polgári törvénykönyvét (Code Civil du Québec), de a Preambulum szerint ihletet szolgáltatottak bizonyos mértékben a svájci, olasz, spanyol és brazil polgári törvénykönyvek is.¹¹ A francia és a román nyelv nagymértékű átjárhatósága gyakorlatilag olyan szintű jogi szaknyelvi terminológiai átvételt tesz lehetővé, amely kevés más uniós tagállamra jellemző. Ugyanakkor a román nyelvű szakirodalomban megfogalmazódott az az észrevétel is, hogy a törvénykönyv szintjén nem történt meg a felhasznált jogi terminusok teljes mértékű egységesítése,

⁸ *Constituția României. Románia alkotmánya.* Forum Iuris, Kolozsvár, 2016.

⁹ *Románia Polgári törvénykönyve (Noul Cod Civil)* (2009. évi, a Polgári törvénykönyvre vonatkozó 287. sz. törvény, hatályos formában jelent meg: Románia Hivatalos Közlönye, 2011. július 15, 505. sz.). Magyar nyelvű fordításai: *Román polgári törvénykönyv.* Ideiglenes kiadás. Forum Iuris, Kolozsvár, 2016; *Román polgári törvénykönyv.* 2., javított kiadás. Forum Iuris, Kolozsvár, 2017. Harmadik, javított kiadása 2021-ben jelenik meg.

¹⁰ Az általános kérdéskörben bővebben lásd Călina JUGASTRU: *Expunerea drepturilor personalității*, Acta Universitatis Lucian Blaga, 2008/1, 16–38.

¹¹ *Hotărârea nr. 277 din 11 martie 2009 pentru aprobarea Tezelor prealabile ale proiectului de lege privind Codul civil*, Románia Hivatalos Közlönye, 2009. április 2, 213. sz.

mi több, egyes esetekben a francia kifejezés más jogintézményt jelöl, szemben a román lexéma értelmező szótárban megadott jelentéstartalmával.

Megemlítenénk itt az N. Sache román jogász által hivatkozott egyik példát,¹² amelyel az Rptk. személyiségi jogokra vonatkozó terminológiai ambivalenciáját szemlélteti, ugyanis a személyiségi jogokra vonatkozó (*Az emberi lény és veleszületett jogainak tiszteletben tartása* című fejezetnél) sem történt meg maradéktalanul a törvény szerint megkövetelt egységesítés, és két különböző kifejezés is szerepel (*atingere adusă dreptului sau interesului*, ill. *vătămare adusă dreptului sau interesului* – hozzávetőleges magyar fordításban: „jog vagy jogos érdek gyakorlásába való beavatkozás”, ill. „jogot vagy jogos érdeket sértő”). Ezek közül az első a semlegesebb jelentéstartalmú francia (*atteinte*) lexémát követi, annak ellenére, hogy a kódex kontextusából valójában a román jogalkotónak a pontosabb jelentéstartalmú második terminusra vonatkozó szándéka valószínűsíthető.¹³

Az Rptk. normaszöveg román nyelvű eredeti változatának terminológiai ambiguitását ugyanazon szerző *Az emberi jogok európai egyezményének* megszövegezésével való egybevetéssel is alátámasztja: míg az Egyezmény egy adott jog (ebben a konkrét esetben a magán- és családi élet, lakás és levelezés tiszteletben tartásához való jog) tiszteletben tartásáról, illetve gyakorlásába való beavatkozásának feltételeiről rendelkezik,¹⁴ és a beavatkozás fogalmát mind az Egyezmény román fordításában használt „ingerintă”, mind a román nyelvű szakirodalomban használt „amestec” kifejezés pontosan fejezi ki, az Rptk. a jog gyakorlásába való beavatkozás jogos vagy jogtalan jellegének meghatározását ehelyett több körülírással valósítja meg.¹⁵

Az Rptk.-nak az emberi lény és veleszületett jogainak tiszteletben tartására vonatkozó szabályozása a személyeket tárgyaló I. könyvben, a természetes személyről szóló II. címében található (58–81. cikkek). A természetes személyről szóló II. cím II. fejezete *Az emberi lény és veleszületett jogainak tiszteletben tartása* címet viseli és négy szakaszt ölel fel, melyek a természetes személy élethez, egészséghez és testi épséghez való jogát, a magánélet és a személy méltóságának tiszteletben tartását, valamint a halottnak járó tisztelet kérdését tárgyalják.

Az Rptk. megerősíti a magánélet tiszteletét, a véleménynyilvánítás szabadságát, ez pedig a személyes és családi életbe történő beavatkozásmentességet, a lakhely és levelezés sérthetetlenségét jelenti. Ezek a jogok csak a törvényben előírt esetekben korlátozhatók. Minden személyt megillet a saját képmáshoz való jog, melynek értelmében a személy megtilthatja vagy megakadályozhatja fizikai megjelenésének vagy hangjának bármilyen módon történő reprodukálását.

¹² Sache NECULESCU: *Capcanele ambiguității terminologice juridice românești*, Universul Juridic, 2018/8, 7–32.

¹³ A törvénykönyv magyar nyelvű fordításai (ld. 6. sz. lábjegyzet) ezt a terminológiai ambivalenciát nem rögzítik, mivel a nyelvi és tartalmi koherencia megőrzésének igénye a terminológiai egységesítés mellett szólt. Noha ez a fordításpolitikai opció a jogfelhasználók érdekében történt, és kevésbé tekinthető utólagos korrekciónak vagy akár a szövegen végzett értelemmódosító beavatkozásnak, az eredeti román szöveg rétegzettsége és jogdogmatikai problematikája emiatt ismeretlen marad a nyelvet nem ismerő kutatói közeg számára.

¹⁴ Az emberi jogok európai egyezménye. Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről 2010. (8. cikk: Magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog).

¹⁵ Rptk. 74. cikk (A magánéletbe való beavatkozás).

Tételesen, az Rptk. 58. cikke kimondja, hogy minden személynek joga van az élet-hez [*dreptul la viață*], az egészséghez [*dreptul la sănătate*], a testi és lelki épséghez [*dreptul la integritate*], a szabad véleménynyilvánításhoz és önkifejezéshez [*dreptul la exprimare*], a méltósághoz [*dreptul la demnitate*], a magánélet tiszteletben tartásához [*dreptul la respectarea vieții private*] és a saját képmáshoz [*dreptul la propria imagine*]. Ezen jogok nem ruházhatók át, azaz elidegeníthetetlenek.

„58. cikk – Személyiségi jogok [*Drepturi ale personalității*]

(1) Valamely személynek joga van az élethez, az egészséghez, a testi és lelki épséghez, a méltósághoz, a saját képmáshoz, a magánélet tiszteletben tartásához, valamint más hasonló, a törvény által elismert jogokhoz.

(2) Ezek a jogok elidegeníthetetlenek.”

Ugyanezen fejezetben, a magánélet és a személy méltóságának tiszteletben tartását előíró 3. szakasz keretén belül kerül sor a szabad véleménynyilvánításhoz való jog, a méltósághoz való jog, a képmáshoz való jog, a magánülethez való jog, illetve ezek korlátai, a beleegyezés vétele, illetve a személyes jellegű adatok feldolgozásának engedélyezése szabályozására.

Az Rptk. 75. cikke kimondja, hogy nem tekinthető jogsértésnek ezen jogok gyakorlásába való beavatkozás, amennyiben valamely törvény által szabályozott vagy a Románia által is aláírt nemzetközi emberi jogi egyezmények által meghatározott esetekben történik:

„1. A törvényben vagy a Románia által aláírt emberi jogi szerződésekben és nemzetközi egyezményekben megengedett beavatkozás nem képezi a jelen szakaszban meghatározott jogok megsértését. [Rptk. 75(1)]

2. Az alkotmányos jogok és szabadságok jóhiszemű és a Románia által aláírt emberi jogi szerződések és nemzetközi egyezmények tiszteletben tartásával történő gyakorlása nem képezi a jelen szakaszban előírt jogok megsértését.” [Rptk. 75(2)]

Az Rptk. rendelkezései alapvetően a természetes személyekre vonatkoznak, de ezek kiterjeszthetők, mintegy analógiát alkalmazva a „hasonlóság” alapján, a jogi személyek nem vagyoni jogainak védelmére is. (A jelen cím rendelkezései hasonlósági alapon a jogi személyek nem vagyoni jogai tekintetében is alkalmazandók. Rptk. 257. cikk.) Ez utóbbi rendelkezés azonban megfogalmazásában nem egyértelmű, tartalmában bizonytalan és alkalmazásában értelmezhető, ugyanis éppen a nem vagyoni jogok esetében jelentősebb a különbség a természetes személyek és jogi személyek között.

Noha főszabálynak tekinthető, hogy a személyes alanyi jogok nem vagyoni jellegűek, egyre erősödnek a szakirodalomban az olyan vélemények is, hogy egyes esetekben a fizikai személy képmása, hangja, neve és akár magánélete is kiaknázható és értékesíthető, ennek következtében pedig a nem vagyoni jelleg nem tekinthető abszolút érvényűnek.¹⁶

A személyiségi jogok természetére vonatkozóan a romániai jogszabályi háttér tételesen csak az átruházhatatlanság tilalmáról rendelkezik, ez utóbbihoz azonban további hasonló elvek kapcsolódnak, mint az elidegeníthetlenség elve, a nem követhetőség elve, a közvetlen hatály elve, az elévülhetetlenség elve, illetve az érvényesíthetőség elve.

¹⁶ *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, Ed. a 2-a revizuită și adăugită, szerk. Flavius-Antoni BAIAS, Eugen CHELARU, Rodica CONSTANTINOVICI, Ioan MACOVEI, C. H. Beck, București, 2014, 70–82.

5. A személyiségi jogok részjogosítványai – polgári jogok és alapszabadságok metszéspontjában

Az alábbiakban a személyiségi jogok egyes részjogosítványaira szeretnénk kitérni – mivel azonban területi korlátok miatt nincs alkalmunk valamennyi tételesebben nevesített jogot megvizsgálni nemzetközi vagy nemzeti jogi beágyazottságában, feltérképezni a joggyakorlatból kikristályosodó tendenciákat, illetve összefoglalni a szakirodalom vitatott kérdéseit, ezért mindössze két részjogosítványt tárgyalnánk: a szabad véleménynyilvánításhoz való jog gyakorlásának, illetve a becsület–hírnév–saját képmáshoz való jog hármasszféra összefonódásának és a magánélethez való joghoz való viszonyulásának különböző aspektusait mutatjuk be részletesebben.

6. A szabad véleménynyilvánításhoz való jog

A szabad véleménynyilvánításhoz való jogot az Rptk. 70. cikke szabályozza. Az alkotmányos alapszabadságokhoz hasonlóan a Polgári törvénykönyvben definiált normaszöveg sem tekinti abszolút jognak a véleménynyilvánítás jogát, melynek korlátozása történhet a hatóságok részéről (a 75. cikkben felsorolt esetekben), illetve a jogok címzettjének kifejezett vagy vélelmezett beleegyezése esetén:

„70. cikk – A szabad véleménynyilvánításhoz való jog [*Dreptul la libera exprimare*]

(1) *Mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz.*

(2) *E jog gyakorlása csak a 75. cikkben előírt esetekben és mértékben korlátozható.”*

A szabályozás ezen jogok gyakorlásának korlátairól is rendelkezik, amely nem minősül e jogok megsértésének, a törvényben vagy nemzetközi egyezményekben feltüntetett esetek kivételével. Másrészt a szabályozás előírja e jogok jóhiszemű gyakorlásának kötelezettségét is.

A hivatkozott és Romániára nézve kötelező érvényű egyik nemzetközi egyezmény az Emberi jogok európai egyezménye, amely a véleménynyilvánítás szabadságát posztulálja, ennek aláírói között pedig Románia is ott található. Az Egyezmény 10(1). cikke kijelenti, hogy „Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához”. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát, országhatárokon tekintet nélkül és anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhatna. Ez a cikk nem akadályozza meg, hogy az államok a rádió-, televízió- vagy mozgóképvállalatok működését engedélyezéshez kössék.

Hasonlóképpen kötelező érvényű Romániára nézve az Európai Unió Alapjogi Chartája,¹⁷ mely 11. cikkében rögzíti a véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadságát. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát, valamint az információk és eszmék megismerésének és közlésének szabadságát, anélkül, hogy ebbe hatósági szerv

¹⁷ Európai Unió Alapjogi Chartája, 2016/C 202/02.

beavatkozhatna, továbbá országhatárookra való tekintet nélkül, a tömegtájékoztatás szabadságát és sokszínűségét tiszteletben kell tartani.

A véleménynyilvánítás szabadsága ugyanakkor nem minősül abszolút jognak, az Alkotmány 30. cikkének (6) és (7) bekezdése rögzíti azokat az eseteket, amikor ezt a jogot korlátozni lehet. Ezeket a korlátozó tényezőket két kategóriába sorolhatjuk, annak függvényében, hogy a jogalkotó milyen céllal rendelkezik bevezetésükről: az első csoportba azok a korlátozások tartoznak, amelyek más természetes személyek jogait hivatottak védeni, a második csoportba pedig a közérdekből meghozott korlátozó intézkedések. Ilyenformán a véleménynyilvánításhoz való szabadság indokolt esetben korlátozható, amennyiben más személy méltóságához, becsülethez, magánélethez, saját képmáshoz való jogának oltalmáról van szó.

Hasonlóképpen korlátozható a véleménynyilvánítás szabadsága az alábbi esetekben is: nemzetgyalázás, háborús uszítás, nemzetiségi, faji, társadalmi vagy vallási alapú diszkrimináció vagy gyűlöletbeszéd, területi szeparatizmusra vagy nyilvános erőszakra vonatkozó uszítás vagy az erkölcsöt sértő obszcén megnyilvánulások.

A véleménynyilvánítási szabadsághoz való jog korlátainak büntetőjogi vetületei is vannak: korábban büntethető volt az ország és a nemzet gyalázása (mely jelenleg szabálysértési és – esettől függően – polgári, deliktualis felelősséget von maga után), és jelenleg is szankcionálható a fentiekben részletezett törvénysértésre való hivatkozás alapján (háborús uszítás, a nemzeti, faji, osztály- és vallási gyűlöletre való buzdítás, diszkriminációra, területi szeparatizmusra vagy nyilvános erőszakra való felhívás, valamint a jó erkölccsel ellenkező obszcén megnyilvánulások).

Az oltalom alá vont jogintézmény szempontjából nincs relevanciája, hogy a textusban egy adott jogintézmény szabadságként vagy jogként szerepel, mivel ezeket a jogalkotó egyenértékű, azonos jelentéstartalmú terminusként használja. A véleménynyilvánítás szabadsága kifejezést ennek értelmében jogalkotói szándék szerint a szabad véleménynyilvánításhoz való joggal egyenértékű kifejezésként kell használnunk és értelmeznünk.

7. A méltósághoz való jog (becsület és hírnév)

A korábbi (2011 előtt hatályban levő) román Polgári törvénykönyv szakirodalmának és joggyakorlatának áttekintése után az a következtetés fogalmazható meg, hogy a becsület, hírnév és méltóság, illetve a képmás fogalma még részben rokon fogalmakként, részben egymást kiegészítő jogi absztrakciókként jelennek meg. Azért tartjuk fontosnak ezt a történelmi beágyazottságú tény megemlíteni, mivel ezen fogalmak önállóan vagy külön történő értelmezése a Polgári törvénykönyv elfogadása után is komoly szakirodalmi vitákat generál, és a joggyakorlatban továbbra sem egyértelmű értelmezésük.

Az Rptk. külön-külön, nevesítve tárgyalja a személyiségi jogok valamennyi részjogosítványát (tekinthetjük úgy, hogy egy-egy anyajog mint legfőbb érték köré csoportosítja őket), ugyanakkor a közös rendelkezésekről szóló részben kimondja, hogy a nevesítve felsorolt jogok mellett „*más hasonló, a törvény által elismert jogok*” is oltalmat élveznek.

Ezért is érdemes megvizsgálni a hírnév (reputáció) problémáját a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozható emberi alapszabadságok kontextusában: míg a becsülethez és a saját képmáshoz való jog nevesítve szerepelnek, a hírnév nincs külön említve (annak ellenére, hogy Románia Polgári törvénykönyvében a méltósághoz és a becsülethez való joggal együtt tételesen szerepel). A hírnév oltalmazotti státuszára részben éppen abból is következtethetünk, hogy a becsülethez és saját képmáshoz való jog védelme bekeverült az alaptörvény szövegébe. Más érv is szerepel amellett, hogy a hírnév fogalmát az Alkotmány által oltalmazott személyiségi jogokhoz soroljuk: az alaptörvény szövegének általános elvekről szóló részében, az 1. cikk (3) bekezdésében szerepelnek a legfelsőbb értéket képviselő intézmények, ezek között pedig megjelenik az emberi méltóság védelme is. Ez utóbbi érv validitását erősíti az a tény is, hogy a román Alkotmánybíróság is ilyen értelemben foglalt állást.¹⁸

Az Rptk. önmagában is oltalmazandó jogtárgyként vezeti be a méltósághoz való jogot, mely független a magánülethez való jogtól (annak ellenére, hogy ez utóbbi egyik elemét képezi).

„72. cikk – A méltósághoz való jog [Dreptul la demnitate]

(1) Mindenkinek joga van méltósága tiszteletben tartásához.

(2) Tilos valamely személy becsületét és hírnevét sérteni ennek beleegyezése vagy a 75. cikkben előírt korlátok betartása nélkül.”

A becsület alatt az emberi lény olyan veleszületett tulajdonságát értjük, mely a természetes személyek közötti érintkezésben az érzelmek széles spektrumát, egy adott személynek az önmagáról alkotott felfogását öleli fel (erkölcsösség, igazságérzék, korrektség stb.).

Ezzel szemben a jó hírnév egy adott személynek a közvélemény általi megítélését jelenti, mely a személynek a társadalomban betöltött szerepével áll összhangban.

A jó hírnév sérelmét jelenti, ha valaki más személyre vonatkozó, azt sértő valótlan tényről állít, híresztel, vagy valós tényről hamis színben tüntet fel. A hírnév megsértésének polgári jogi következménye a helyreigazítás, illetve a kártérítés.

Azt a tényről, hogy az Rptk. tartalmazza a méltósághoz való jog oltalmának jogi normáit, természetes jogi következménynek tekinthetjük, mivel a jogalkotó kivonta a büntetendő cselekmények közül a becsületsértést és a rágalmozást (annak ellenére, hogy a jogalkotói lépést az Alkotmánybíróság utóbb több ízben alkotmányellenesnek nyilvánította annak megjelölésével, hogy a két cselekmény továbbra is büntetendő tényállásokat alkot). Ily módon a méltósághoz való jog oltalma polgári jogi szankciókat is feltételez az áthágása esetére, ebben pedig az elszenvedett kár jóvátételi igénye is megmutatkozik.

A román szakirodalom ezért több ízben vizsgálta, hogy beszélhetünk-e az alapjogok szintjén külön becsületről és külön hírnévről, vagy inkább úgy kell tekintenünk, hogy a méltósághoz való jog két különféle megnyilvánulásáról van szó.¹⁹ Tagadhatatlan, hogy a becsület olyan metajogi fogalom, melynek időben, térben, társadalmi és kulturális kontextusban eltérő értelmezési lehetőségei is léteznek. Ismeretes a becsület objektív értelmezése, mely szerint a jó hírnévvel azonos fogalom, és ismeretes a szubjektív értelmezés

¹⁸ A Román Alkotmánybíróság 2007/62. döntése.

¹⁹ Stela STOICESCU: *Libertatea de exprimare versus dreptul la reputație. Aplicarea standardului CEDO în jurisprudența națională*, Hamangiu, București, 2019, 7–8; Călina JUGASTRU: *i. m.*, 63.

is, mely szerint az egyén önbecsülésre való törekvését jelenti. Ennek megfelelő az az értelmezés is, mely szerint a becsület mind lelki, mind társadalmi valenciákkal rendelkezik. A becsület pszichológiai aspektusa egy adott személynek a saját magáról alkotott képét, erkölcsi kifogástalanságát jelenti, míg a társadalmi vetület azt az érzést, mellyel a társadalom egy adott személyhez viszonyul, mivel a becsület nemcsak a belső percpcióhoz köthető, hanem egy, a nyilvánosság előtti társadalmi elfogadottsághoz is.

8. A magánélethez való jog

A magánélethez való jogról, illetve ennek a jognak a gyakorlásáról és korlátairól az Rptk. 71. cikke rendelkezik.

„71. cikk – A magánélethez való jog [Dreptul la viață privată]

(1) Mindenkinek joga van a magánélet tiszteletben tartásához.

(2) Senki sem vethető alá magán-, személyi vagy családi életébe, lakhelyére, tartózkodási helyére vagy levelezésébe történő beavatkozásnak az illető személy beleegyezése vagy a 75. cikkben előírt korlátok nélkül.

(3) Tilos továbbá a levelezés, kéziratok vagy más személyes dokumentumok, valamint a személy magánéleti információinak bármilyen módon történő felhasználása az illető személy beleegyezése vagy a 75. cikkben előírt korlátok betartása nélkül.”

A 71. cikket úgy kell értelmezni, hogy az egy olyan szélesebb értelemben vett intim, magánterületet jelent, amely felett az emberi lény kizárólagos jogokkal rendelkezik, és az indokolatlan behatolást mind a polgári jogi normák, mind az Alkotmány és az Emberi alapjogok egyetemes nyilatkozata tiltja.

Ezt a tényt az Emberi jogok európai nyilatkozata is tartalmazza (8. cikk), kimondva, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák. E jog gyakorlásába a hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy a közérköcs védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.

Hasonlóképpen rendelkezik az Európai Unió Alapjogi Chartája is 7. cikkében: mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát és kapcsolattartását tiszteletben tartsák.

A magánélet egy adott személy lakóhelyét, levelezését, képmását, környezetét, mindennapi életvitelét, családi életét, egészségi állapotát, baráti kapcsolatrendszerét, szabadidős tevékenységeit, a munkavégzés magánéleti vonatkozásait öleli fel.

A magánélet tisztelete csorbulást szenvedhet olyan esetekben, amikor egy adott személy tudatos és szándékolt módon összekapcsolja közéleti és magánéleti tevékenységeit (mint pl. a politikusok vagy a közéleti személyiségek), mivel ilyen esetekben a szabad véleménynyilvánításhoz való jog és a magánélethez való jog közötti határvonal elmosódhat.

A magánéletbe való beavatkozás eseteit a 74. cikk sorolja fel enumeratív jelleggel:

„74. cikk – A magánéletbe való beavatkozás [*Atingeri aduse vieții private*]

A 75. cikk előírásainak betartásának feltételével, a magánéletbe való beavatkozásnak tekinthetők az alábbiak:

- a) valamely lakásba való jogtalan behatolás vagy annak elhagyásának megtagadása, illetve abból bármely tárgy elvétele annak a személynek a beleegyezése nélkül, aki azt törvényesen birtokolja;
- b) magánbeszélgetés bármilyen műszaki eszközzel történő jogtalan lehallgatása vagy egy ilyen lehallgatás tudatos felhasználása;
- c) magánhelyiségben tartózkodó személy képmásának rögzítése vagy hangjának felvétele, illetve ezek felhasználása az illető személy tudta nélkül;
- d) magánhelyiség belterét mutató kép nyilvánosságra hozatala a helyiséget törvényesen birtokló személy beleegyezése nélkül;
- e) a magánélet bármilyen eszközzel történő megfigyelése a törvényben kifejezetten előírt esetek kivételével;
- f) a magán-, személyi vagy családi életre vonatkozó hírek, viták, ankétok vagy írásos, illetve audiovizuális riportok nyilvánosságra hozatala az illető személy beleegyezése nélkül;
- g) egészségügyi intézményben kezelés alatt álló személyre vonatkozó képeket tartalmazó anyagok, valamint az egészségi állapotra, a diagnosztikai, prognosztikai, kezelési problémákra, a betegséggel kapcsolatos körülményekre és más hasonló tényekre – ideértve a boncolás eredményét is – vonatkozó személyes jellegű adatok közzététele az illető személy beleegyezése nélkül, ha pedig az érintett személy elhunyt, a család vagy a jogosult személyek beleegyezése nélkül;
- h) a név, képmás, hang vagy egy másik személlyel való hasonlóság rosszhiszemű felhasználása;
- i) a levelezés, kéziratok vagy más személyes irat – ideértve valamely személynek vagy családtagjainak a lakhelyére és tartózkodási helyére vonatkozó adatokat, valamint telefonszámaikat is.”

A természetes személy magánéletébe való beavatkozás [*atingeri aduse vieții private*] eseteinek részletezésekor a már korábban idézett kutató (N. Sache) szerint ismét terminológiai ambivalencia esetével állunk szemben:²⁰ érvelése szerint az Rptk. vonatkozó rendelkezéseit nem lehet egységesen értelmezni: azaz nem tekinthetjük beavatkozásnak azt az esetet, amikor a normaszövegben meghatározott körülményre a jog tulajdonosának beleegyezésével kerül sor – ugyanakkor pedig már a magánélet megsértéséről beszélhetünk olyan esetekben, amikor a 75. cikk rendelkezései szerint a beavatkozás tágabb értelemben megengedett.

A normaszövegben felsorolt példákat idézve tehát, a fenti, a *volenti non fit iniuria* („nem törvénytenség, amit valaki maga akar”) érvelés szerint nem tekinthető a magánéletbe való beavatkozásnak az a helyzet, amikor a jog tulajdonosa megengedi képmása vagy hangja felvételét, a lakásába való belépést vagy az abban tartózkodást (annak ellenére, hogy az Rptk. 74. cikkének vonatkozó bekezdései a jogtulajdonos beleegyezése nélküli képmás- vagy hangfelvételt, vagy a jogtalan behatolást, illetve ott-tartózkodást jogi szempontból beavatkozásnak ítéli meg). Ugyanakkor a jogtulajdonos beleegyezése nélküli behatolás, illetve a felszólítása ellenére is a lakásban való tartózkodás már

²⁰ Sache NECULAESCU: *i. m.*, 22–23.

a magánélethez való jog megsértését eredményezi. A törvénykönyv a jogtulajdonos lakásából beleegyezése nélkül elvitt tárgyat is a magánéletbe való beavatkozás eseteként minősíti – a modellként szolgáló québeci Polgári törvénykönyv 36. (1) cikke alapján –, ugyanakkor erre az esetre gyakorlatilag a lopás [*furt*] jogi kategóriája alkalmazható.

9. A saját képmáshoz való jog

A képmás védelme kapcsán a régi román Polgári törvénykönyv judikatúrájából az összefoglaló munkák egy 1885-ös esetet emelnek ki, melyben a bíróság kimondta, hogy a templomban megfestett alapító portréjának elmázolása az anyagi kár mellett erkölcsi kárt is okoz, mivel a templomalapító személy képmásának profanálásával egyenértékű.²¹

A saját képmáshoz való jogot a jogalkotó szintén újdonság elemként emelte be az Rptk. nevesített alapszabadságai körébe.

„73. cikk – A saját képmáshoz való jog [*Dreptul la propria imagine*]

(1) Mindenkinek joga van a saját képmásához.

(2) A saját képmáshoz való jog gyakorlásában az érintett személy megtilthatja vagy megakadályozhatja fizikai megjelenésének vagy hangjának bármilyen módon történő reprodukcióját, illetve adott esetben az ilyen reprodukció felhasználását. A 75. cikk rendelkezéseit értelemszerűen kell alkalmazni.”

Jelen tanulmánynak a keretein belül – terjedelmi korlátok miatt – nem tudunk kitérni a képmáshoz való jog szerzői jogi, illetve médiajogi valenciáira, annak ellenére, hogy ez a jogtárgy stabil normatívákra támaszkodik ezen a területen belül is, és a joggyakorlat gyakran a polgári jog–médiajog–szerzői jog metszéspontjában vagy együttes fennállásában vizsgálja a jogsértés eseteit.

Láthatjuk, hogy az Rptk. a képmáshoz való jog szabályozásakor nem tartalmazza a képmás fogalmának meghatározását, mindössze azt mondja ki, hogy két összetevő eleme van: a fizikai megjelenítés és a hang. Ilyen szempontból feltevődik az a kérdés, hogy mi volt a jogalkotó szándéka: csak a fizikai megjelenítés/hang képezi a védett értéket, vagy más értékeket is oltalmazni kívánt, amelyek a képmáshoz vagy hangfelvételhez hozzá tudnak tapadni (mint a becsület vagy a hírnév).

A képmás oltalma minden természetes személyt megillet, azonban csak a halál pillanatáig tart (utána a kegyeleti jog, azaz az Rptk. 78. cikkében szabályozott, a halottnak járó tisztelet normái érvényesülnek).

A képmás autonóm jog, megsértése független egyéb személyiségi jogok (pl. méltóság) megsértésétől, azonban a gyakorlatban inkább relatív önállóságról beszélhetünk, mivel a képmáshoz való jog szoros összefüggést mutat a magánélethez való joggal.

A képmáshoz való jog abszolút, elidegeníthetetlen, elévülhetetlen, nem követhető (azaz nem képezheti kényszervégrehajtás tárgyát) és kizárólag személyesen

²¹ Constantin HAMANGIU: *Codul civil adnotat. Cu textul art. corespunzător francez, italian și belgian. Cu trimiteri la doctrina franceză și română și jurisprudența completă de la 1868-1925. Vol. II. (Art. 6441168)*, Editura Librăriei Universală Alcalay & Co., București, 1925, 474.

gyakorolható. A saját képmáshoz való jog nem ruházható át sem *inter vivos* (ingyenes/visszterhes), sem *mortis causa* jogügyletekkel.

Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy noha a képmás abszolút személyiségi jognak minősül, vagyoni vetületekkel is rendelkezik (pl. a szerzői jogi törvényben a portré – mint műalkotás – szabályozása, a képmással való „kereskedési” lehetőség, amelyet a felhasználási szerződés tesz lehetővé).

Láthatjuk tehát, hogy a képmás komplex jogi oltalom alatt áll: a saját képmáshoz való jog (jogok) két aspektust feltételez: a képmás feletti jog, amely vagyoni vetülettel rendelkezik, illetve a képmáshoz való jog, amely nem rendelkezik vagyoni vetülettel.

A képmáshoz való jog korlátai terén ki kell térnünk a jogosult beleegyezésének kérdésére is, amely lehet egyszerű vélelem, illetve kifejezett vagy hallgatólagos beleegyezés. A beleegyezés kérdését megnehezíti, hogy bizonyos körülményekből lehet következtetni a beleegyezés meglétére, de a hiányára is. A beleegyezés lehet előzetes és utólagos is, illetve vissza is vonható. A képmásról való „lemondást” mindig szűken kell értelmezni, kivételt képeznek a nyilvános eseményeken való részvételi képek, közszereplők bizonyos felvételei.

Mint nevesített személyiségi jog, a képmás védelme azt a célt szolgálja, hogy az emberi személyiség integritását biztosítsa, az integritás pedig a jogképességből ered, amely minden embert születésétől fogva megillet. E jogok keretében mindenkinek jogában áll hozzájárulni ahhoz vagy megakadályozni azt, hogy róla felvétel készüljön, illetve a már elkészített fényképfelvétel nyilvánosságra kerüljön.

Napjainkban a képmás fogalmi értelmezése tágabb értelemben egy személy fizikai jellemzőinek, illetve hangfelvételének védelmét feltételezi, függetlenül attól, hogy a hatályos jogi normák konkrét formában szövegezik-e meg a két összetevő elem létezését.

Annak ellenére, hogy tartalmi kontextusban a magánélet és a személy méltóságának tiszteletben tartásával mutat rokonságot (a gyakorlatban nemritkán a szabad véleménynyilvánításhoz való jog, illetve a méltósághoz való joggal együtt jelentkezik), a képmáshoz való jog önálló jogtárgyat képez, és ilyen formában a jogforrások is önálló intézményként tárgyalják.

Láthattuk, hogy az Rptk. a képmáshoz való jog szabályozásakor nem tartalmazza a képmás fogalmának meghatározását, mindössze azt mondja ki, hogy két összetevő eleme van: a fizikai megjelenítés és a hang. Ilyen szempontból felvetődik az a kérdés, hogy mi volt a jogalkotó szándéka: csak a fizikai megjelenítés/hang képezi a védett értéket, vagy más értékeket is oltalmazni kívánt, amelyek a képmáshoz vagy hangfelvételhez hozzá tudnak tapadni, mint a becsület vagy a hírnév.²²

A releváns polgári jogi szakirodalom túlnyomó része szerint a (saját) képmáshoz való jog két összetevő elemből áll: a fizikai megjelenítésből és a hangból – ennek a személyiségi jognak az esetében tehát a védett értéket a fizikai megjelenítés és a hang képezi.²³

²² SZTRANYICZKI Szilárd, KOKOLY Zsolt: *Román polgári jog. Személyek*, Forum Iuris, Kolozsvár, 2018, 68.

²³ OVIDIU UNGUREANU, CORNELIA MUNTEANU: *Dreptul la propria imagine – componentă a drepturilor personalității*, Dreptul, XXI(10)/2010, 66–67; BAIAS, CHELARU, CONSTANTINOVICI, MACOVEI: *i. m.*, 89; BOGDAN CRISTEA: *Dreptul la imagine, drept al personalității*, Revista Română de Drept Privat, 2013/1, 96.

A képmáshoz való vonatkozó román nyelvű jogi szakirodalom, valamint az idevágó joggyakorlat szintézisét Bogdan Cristea végezte el.²⁴ Gondolatmenetét és levezetéseit – amelyek a vitás kérdéseket és az ellenvéleményeket is érdemben tárgyalja – a jelen tanulmányban mi magunk is több ízben idézzük, ugyanis pontosan világít rá a kérdéskör legfontosabb és részben tisztázásra szoruló aspektusaira.

Az Rptk. előírásainak vizsgálata alapján nyilvánvaló, hogy a jogalkotó nem kívánt azzal a lehetőségével élni, hogy konkrét, kötelező erejű meghatározás formájában határozza meg a saját képmáshoz való jog mibenlétét, a konkrét jogi definíció hiányában, az illető jog tárgyi hatályának meghatározása annak feladatává lesz, aki a szöveg értelmezésének és alkalmazásának problémájával szembesül.

A szakirodalmi értelmezésben az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata arra világít rá, hogy a képmáshoz való jog „a magánélet egyik komponenseként a személyi identitását, intimszférájának, személyi kapcsolatainak és szexuális szabadságát” védi.²⁵ Ebből a célból az érintett személy használhatja a szakirodalom által rendelkezésére bocsátott értelmezési lehetőségeket, anélkül, hogy az Rptk.-nak a polgári jogi jogszabályok értelmezésére és joghatásaira vonatkozó 9. cikkében megszövegeztetteket figyelmen kívül hagyná.

Amennyiben a 2011-es román Polgári törvénykönyvnek a képmásra vonatkozó megszövegezését („fizikai jellemzők vagy hang”) a 2013-as magyar Polgári törvénykönyv megfelelő szöveghelyével összevetjük (2:43. §, g. pont: „képmáshoz és a hangfelvételhez való jog”), akkor feltűnik, hogy a fogalom defineálását a román jogalkotó jóval tömörebb formában oldotta meg. Míg a román normaszövegből következtetés útján juthatunk arra az eredményre, hogy az oltalom alatt álló érdek (a képmás) két összetevő elemmel rendelkezik, addig a magyar Ptk. vonatkozó cikke tételelesen is megfogalmazza, hogy két attribútumról van szó.²⁶

Az Rptk. által használt „fizikai jellemzők vagy hang” kifejezés ambivalenciája a román szakirodalomban olyan vélemények megszületését vonta maga után, melyek értelmében „(...) a képmáshoz való jog kifejezés alatt a jogalkotó két jog gyakorlását szabályozta: a képmáshoz és a hanghoz való jogot. Az oltalmazni kívánt jog szempontjából az egy megnevezés alatt két szabályozott jog gyakorlásának konklúziói akár helyesek is lehetnek, ez a két jog pedig a saját fizikai képmáshoz való jog, illetve a saját hanghoz való jog lehetne, amennyiben elfogadjuk, hogy szemantikai szempontból a képmás valójában egy visszatükröződés.”²⁷

A magyar Ptk. értelmezésében a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog az emberi személyiség külső megnyilvánulását védi. A vonatkozó cikkhez fűződő kommentár szerint a személyiség belső sajátosságait vetíti ki, ezáltal az egyén megkülönböztetésének eszköze. A képmás és a hangfelvétel közvetetten a személyiség azonosítására szolgál.²⁸

²⁴ Bogdan CRISTEA: i. m., 94–97.

²⁵ Corneliu BÎRSAN: *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*, ed. II. C.H. Beck, București, 2010, 612.

²⁶ A képmáshoz való jog tartalmi elemeiről bővebben: KOKOLY Zsolt: *A képmáshoz való jog tartalmi elemei a román polgári jogban és médiaszabályozásban = Ad salutem civium inventas esse leges. Tisztelgő kötet Vékás Lajos 80. születésnapjára*, szerk. VERESS Emőd, Forum Iuris, Kolozsvár, 2019, 31–46.

²⁷ Eugen CHELARU: *Drepturile personalității în reglementarea noului Cod Civil*, Dreptul, XXII(10)/2011, 35.

²⁸ VÉKÁS Lajos, GÁRDOS Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz – Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Wolters Kluwer, Budapest, 2018, 159.

Láthattuk, hogy a példaként párhuzamba állított román, illetve magyar Ptk. vonatkozó szöveghelyei az első esetben választó, a második esetben pedig kapcsoló mellérendelő szerkezetet alkalmaznak, az értelmezési terület azonban mindkét esetben az érzékszervi jellegű tükröződésre koncentrál: a vizuális (látás alapján történő), illetve auditív (hallás alapján történő) percepcióra.

Azt mondhatjuk tehát, hogy a román jogalkotó a képmás fogalmát az emberi lény külső dimenziójával azonosítja: „*a képmás egy adott személy fizikai jellemzőinek tükröződése*”.²⁹

Ezzel szembehelyezhető az a kérdés, amelyet a normaszöveg lakonikus volta eredményezett: elfogadhatjuk-e, hogy a jogalkotó a képmást kizárólag a személy külső, testi jellemzőivel azonosítja, vagy úgy kell értelmeznünk, hogy a képmáshoz való jog az emberi méltósághoz (becsülethez és hírnévhez) való jogot is védi? Amennyiben elfogadnánk ezt az érvelést, akkor ez azt feltételezné, hogy a jogalkotó nemcsak egy személy fizikai (vizuális és akusztikai) dimenzióját helyezi törvényes védelem alá, hanem a metaforikus, átvitt értelemben vett „tükröződését” is. A metaforikus értelemben vett képmás vonatkozhat arra a morális képre, amely az illető személyben él saját magáról, illetve arra is, amely az illető személyről alakul ki mások szemében.³⁰

Az egyik ilyen problematika, amelyet a kommentárirodalom is vizsgál, annak meghatározása, hogy mi a pontos jelentéstartalma az Rptk. által szabályozott, saját képmáshoz való jognak: az emberi test fizikai megjelenítésének védelmére utal-e (arcvonások, testi jellemzők, hang), vagy ennél szélesebb körű védelmet biztosít, és ily módon az emberi méltóság attribútumait is magába foglalja (a becsület [*onoare*], illetve a hírnév [*reputație*] oltalmát)? A kérdés aktualitását a kutatói közösség egy része abban látja, hogy a bírói hatóságok ítéletei ellentmondásokat tartalmaznak,³¹ másrészt abban a tényben, hogy a jogi szabályozás sem egységes ebben a tekintetben. A Polgári törvénykönyv szövegezését és hatálybalépését megelőzően a szakirodalomban is előfordult a képmáshoz való jognak a becsülettel, valamint méltósággal való „egybemosása”,³² és ezért is indokolt az új jogszabályi környezetben, ugyanakkor a joggyakorlat tanulságait is hasznosítva, a képmáshoz való jog új konceptuális keretének meghatározása.

10. Összefoglalás

Ebben a rövid tanulmányban arra vállalkoztunk, hogy a román Polgári törvénykönyvnek a személyiségi jogokra vonatkozó cikkeit megvizsgáljuk, azzal a céllal, hogy a jogalkotó által újdonságként, nevesített formában felsorolt alapszabadságok védelmének új dimenzióit görcső alá vegyük. A folyamat során kutási módszertanként egyrészt a korábbi (1865–2011 között hatályos) román Polgári törvénykönyv és joggyakorlat rendelkezéseit használtuk fel kiindulópontként, másrészt pedig a nemzetközi és román

²⁹ UNGUREANU, MUNTEANU: *i. m.*, 66.

³⁰ CRISTEA: *i. m.*, 97.

³¹ Az ambivalens joggyakorlattal kapcsolatosan ld. CRISTEA: *i. m.*, 95–96.

³² Valerică DABU, Remus BORZA: *Dreptul la imagine și protecția imaginii prin norme de dreptul proprietății intelectuale*. Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale, 2006/2, 147–148.

jogszabályi háttér „forrásvidékét”, amely nemzetközi egyezményeket, illetve a nemzeti jog heterogén (alkotmányos, büntetőjogi, különös törvényi) intézményrendszerét öleli fel.

A korábbi jogi rezsim, valamint a nemzetközi és hazai jogrendszerbe való beágyazottság vizsgálata azért bírt relevanciával, mivel ennek fényében érdemben tudtuk vizsgálni azt, hogy a jogalkotó a jogalkotási folyamat során milyen mértékben élt az innováció, illetve a kompiláció módszereivel a személyiségi jogok konkrét esete kapcsán.

A jogforrás, a szakirodalom, illetve a joggyakorlat vizsgálata alapján arra a következtetésre jutunk, hogy a kompilációs tevékenységet a jogalkotó sikerrel végezte: a korábban többféle jogszabályban fellelhető személyiségi jogi rendelkezéseket egységes normaszövegbe szerkesztette. A személyiségi jogokra vonatkozó rész önálló fejezetbe való szerkesztésében visszaköszön a korábbi Polgári törvénykönyvnek a totalitárius kommunista rezsim előtti, csonkítatlan állapota, ugyanakkor az új jogintézmények szabályozása és rendszerbe szerkesztése mára az innovációs igénynek is eleget tesz. A szakirodalomban megfogalmazott egyes vélemények szerint ugyanakkor a kompilációs tevékenységben a személyiségi jogokra vonatkozó nyelvi revitalizáció mellett szükség lett volna a terminológiai egységesség szigorúbb végrehajtására.

A román Polgári törvénykönyv alkalmazása óta eltelt tíz évben a szakirodalmi kutatás rávilágított a személyiségi jogok rendszerén belül felmerülő főbb töréspontokra, amelyek a kurrens joggyakorlat kapcsán levonható következtetésekre is reflektálnak. A személyiségi jogok polgári jogi védelme – az eddigi tapasztalatok alapján – más jogágak szabályozásaival kiegészülve sikerrel biztosítja az egyén autonómiáját az egyre dinamikusan fejlődő információs társadalom keretein belül is.

Irodalomjegyzék

1. Ioan ALBU, Victor URSA: *Răspunderea civilă pentru daune morale*, Dacia, Cluj-Napoca, 1979.
2. Flavius-Antoniou BAIAS, Eugen CHELARU, Rodica CONSTANTINOVICI, Ioan MACOVEI (szerk.): *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, ed. 2., C.H. Beck, Bukarest, 2014.
3. Corneliu BÎRSAN: *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*, ed. II. C.H. Beck, București, 2010.
4. Eugen CHELARU: *Drepturile personalității în reglementarea noului Cod Civil*. Dreptul, 2011/XXII(10).
5. Bogdan CRISTEA: *Dreptul la imagine, drept al personalității*. Revista Română de Drept Privat, 2013/1.
6. Nicolae D. GHIMPA: *Responsabilitatea civilă delictuală și contractuală. Studiu de doctrină și jurisprudență*, București, 1946.
7. Valerică DABU, Remus BORZA: *Dreptul la imagine și protecția imaginii prin norme de dreptul proprietății intelectuale*. Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale, 2006/2, 147–148.
8. Călina JUGASTRU: *Expunerea drepturilor personalității*, Acta Universitatis Lucian Blaga, 2008/1.

9. KOKOLY Zsolt: *A képmáshoz való jog tartalmi elemei a román polgári jogban és médiaszabályozásban = Ad salutem civium inventas esse leges. Tisztelgő kötet Vékás Lajos 80. születésnapjára*, szerk. VERESS Emőd, Forum Iuris, Kolozsvár, 2019.
10. *Observațiuni pe marginea practicii judiciare. Reparațiunea daunelor morale*, Justiția Nouă, 1952/2.
11. SACHE NECULAESCU: *Capcanele ambiguității terminologiei juridice românești*, Universul Juridic, 2018/8.
12. Stela STOICESCU: *Libertatea de exprimare versus dreptul la reputație. Aplicarea standardului CEDO în jurisprudența națională*, Hamangiu, București, 2019, 7–8.
13. Ovidiu UNGUREANU, Cornelia MUNTEANU: *Dreptul la propria imagine – componentă a drepturilor personalității*, Dreptul, 2010/XXI(10).
14. VÉKÁS Lajos, GÁRDOS Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz – Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Wolters Kluwer, Budapest, 2018.
15. VERESS Emőd: *Erdély magánjogi integrálása (1918–1945) = Erdély jogtörténete*. 2., bővített és javított kiadás, szerk. VERESS Emőd, Forum Iuris, Kolozsvár, HVG-ORAC, Budapest, 2020.

Jogforrások

1. *Az Emberi jogok európai egyezménye. Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről* 2010.
2. *Az Európai Unió Alapjogi Chartája*, 2016/C 202/02.
3. *Codul civil din 17 iulie 2009 (republicat). Legea nr. 287/2009*, Monitorul Oficial nr. 505 din 15 iulie 2011.
4. *Legea audiovizualului. Lege nr. 504 din 11 iulie 2011*, Monitorul Oficial nr. 534 din 22 iulie 2002.
5. *Román polgári törvénykönyv*. Ideiglenes kiadás. Forum Iuris, Kolozsvár, 2016.
6. *Román polgári törvénykönyv*. 2. javított kiadás. Forum Iuris, Kolozsvár, 2017.
7. *Constituția României. România alkotmánya*. Forum Iuris, Kolozsvár, 2016.
8. *Decretul nr. 31 din 1954 privitor la persoanele fizice și persoanele juridice*. Publicat în Buletinul Oficial nr. 8 din 30. ianuarie 1954.
9. *Hotărârea nr. 277 din 11 martie 2009 pentru aprobarea Tezelor prealabile ale proiectului de lege privind Codul civil*, Monitorul Oficial nr. 213 din 2 aprilie 2009.
10. *Decizie nr. 220 din 24 februarie 2011 privind Codul de reglementare a conținutului audiovizual*